

Економічна психологія

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>Для всіх</i>
Спеціальність	<i>Для всіх</i>
Освітня програма	<i>Для всіх</i>
Статус дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Форма навчання	<i>Очна (денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, осінній / весняний семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>2 кред. ЕКТС / 60 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>МКР, залік</i>
Розклад занять	<i>Лекції: Семінарські заняття:</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>http://psy.kpi.ua/vikladachi/</i>
Розміщення курсу	

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Високоєфективна діяльність у сфері бізнесу та управління на сучасному етапі неможлива без розуміння соціально-психологічних процесів, які супроводжують господарську діяльність. Орієнтування в умовах функціонування ринку праці у сучасному суспільстві, оцінювання об'єктивної та суб'єктивної сторін ринку праці потребує високого рівня психологічної компетентності фахівців, що і зумовлює необхідність вивчення навчальної дисципліни «Економічна психологія». Вивчення економічної психології та застосування в житті отриманих знань надасть змогу аналізувати чинники, що впливають на економічну активність особистості.

Однією з галузей психології є економічна психологія, яка розглядає уявлення індивідів і груп про економічні явища та економічну поведінку, що базується на відображенні дійсності; виявляє і формалізує закономірності економічної поведінки у всіх її формах – від повсякденної господарської діяльності людини до зовнішньої і внутрішньої політики держави.

Предметом вивчення економічної психології є латентні механізми людської психіки, що визначають поведінку особистості і соціальних груп у відповідь на зміни таких економічних чинників як відносини власності, інфляція, умови найму і оплати праці, фінансові кризи, реклама тощо.

Мета вивчення дисципліни – отримання студентами теоретичних знань про способи та механізми дії економічних чинників на психіку людини і набуття навичок порівняльного аналізу різних моделей економічної поведінки і їх складових, а також умінь виділяти якісну своєрідність і специфіку психологічних механізмів економічної поведінки, аналізувати психологічні закономірності економічної діяльності різних суб'єктів господарювання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- базових категорій психології;
- ключових понять, теорії та закономірностей, що складають категорійний апарат економічної психології;
- психологічних механізмів та закономірностей економічної поведінки індивіда та соціальних груп;
- принципів використання психологічних знань для вирішення проблем, що виникають у сфері господарської діяльності базових категорій психології.

уміння:

- аргументовано викладати власні погляди на актуальні проблеми економічної психології;
- глибоко аналізувати психологічні закономірності економічної діяльності різних суб'єктів господарювання;
- використовувати психологічні знання при реалізації професійних функцій;
- використовувати діагностичні методи для вивчення психологічних аспектів економічної діяльності на рівні індивіда, соціальної групи, виробничого колективу.

Вивчення навчальної дисципліни «Економічна психологія» дозволить здобувачу вищої освіти враховувати і пояснювати варіативність моделей економічної поведінки; враховувати індивідуальні відмінності людей; регулювати власну економічну поведінку.

Комунікація з викладачем можлива та заохочуватиметься на навчальних заняттях, а також у межах консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології і педагогіки.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни студенту бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Навчальну базу дисципліни «Економічна психологія» становлять знання, отримані при вивченні курсів: «Вступ до фаху», «Історія», «Філософія».

Вивчення дисципліни дозволить ефективніше опанувати дисципліни циклів загальної та професійної підготовки.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Семінарські (практичні)	СРС
1	2	3	4	5
Тема 1. Базові категорії психології: відображення та особистість	6	2	2	2
Тема 2. Базові категорії психології: діяльність та спілкування	6	2	2	2
Тема 3. Економічна психологія як галузь наукових знань	6	2	2	2
Тема 4. Економічна психологія грошей	6	2	2	2
Тема 5. Економічна соціалізація особистості	8	2	2	4

Тема 6. Психологія економічної поведінки на ринку праці	6	2	2	2
Тема 7. Психологія зайнятості та безробіття на ринку праці	4	-	-	4
Тема 8. Психологія підприємницької діяльності	6	2	2	2
Тема 9. Психологія власності	6	2	2	2
Тема 10. Багатство та бідність, оцінка якості життя	6	2	2	2
Всього годин	60	18	18	24

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1 Базова література

1. Ложкін Г.В., Спассенников В.В., Комаровська В.Л. Економічна психологія: Навчальний посібник. — К.: ВД «Професіонал», 2004. — 304 с. <http://www.twirpx.com/file/1107736/>
2. Дейнека О.С. Экономическая психология / О.С. Дейнеко. — СПб.: Изд-во СПбУ, 2000. — 160 с. <http://www.twirpx.com/file/16908/>
3. Экономическая психология / под ред. И.В. Андреевой. — СПб.: ПИТЕР, 2000. <http://www.twirpx.com/file/168077/>
4. Економічна психологія: комплекс навчально-методичного забезпечення бакалаврів всіх спеціальностей, денної форми навчання. Укл.: Стовбун О.А., Москаленко О.В. — К.: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. — 57 с.

4.2 Допоміжна література:

1. Акперов И.Г., Масликова Ж.В. Психология предпринимательства. — М.: Финансы и статистика, 2003.
2. Богачев С. П. Основы новой теории спроса / С.П. Богачев. — Калуга: Облиздат, 2001.
3. Бункина М.К. Экономика и психология. На перекрестке наук / М.К. Бункина, А.М. Семёнов. — М.: Дело и Сервис, 1999.
4. Гантер Б., Фернхам А. Типы потребителей: введение в психографику / Б. Гантер, А. Фернхам. — СПб.: Питер, 2001.
5. Горанчук В.В. Психология делового общения и управленческого взаимодействия / В.В.Горанчук. — СПб.: Изд. Дом. «Нева», 2002.
6. Данчева О.В., Швалб Ю.М. Практична психологія в економіці та бізнесі. — К.: Лібра, 1998. — 270с.
7. Корнилова Т.В. Психология риска и принятия решения / Т.В. Корнилова. — М.: Аспект Пресс, 2003.
8. Лейбенштейн Х. Эффект присоединения к большинству, эффект сноба и эффект Веблена в теории покупательского спроса // Теория потребительского поведения спроса / Под ред. В.М.Гальперина; Пер. с англ. — СПб., 1993.
9. Макарова М. Ю. Управление человеческими ресурсами: 5 уроков эффективного HR-менеджера. — М.: Дело, 2007
10. Максименко С.Д. Общая психология: Уч. Пособие / С.Д. Максименко. — М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер», 2001.
11. Малиш Н. А. Моделювання економічних процесів ринкової економіки: Навч. посіб. / Н. А. Малиш. — К.: МАУП, 2004 — 120 с.
12. Муздыбаев К. Экономическая депривация, стратегия ее преодоления и поиск социальной поддержки / К. Муздыбаев. — СПб., 1997.
13. Налчаджан А.А. Социально-психическая адаптация личности (формы, механизмы, стратегии) / А.А.Налчаджан. — Ереван, 1988.
14. Нейман Дж. фон, Теория игр и экономическое поведение / Дж. фон Нейман, О. Morgenштерн. — М., 1970.
15. Ньюстром Дж.В., Дэвис К. Организационное поведение / Дж.В. Ньюстром, К. Дэвис. — СПб.: Питер, 2000.

16. Практическая психология для экономистов и менеджеров / Под ред. М.К. Тутушкиной. – СПб.: Дидактика Плюс, 2002. – 365 с.
17. Проблемы экономической психологии. Том 1. / Отв. Ред. А.Л. Журавлёв, А.Б. Купрейченко. – М.: Институт психологии РАН, 2004. – 620 с.
18. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А.Бреусенко-Кузнецов, В.Л.Зликов та ін.; За наук. Ред. О.В.Винославської. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005.
19. Райзберг Б.А. Психологическая экономика / Б.А. Райзберг. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 432 с.
20. Самоукина Н. В. Эффективная мотивация персонала при минимальных финансовых затратах / Н. В. Самоукина. — М. : Вершина, 2006. - 224 с.
21. Соколинский В.М. Психологические основы экономики / В.М. Соколинский. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 215 с.
22. Социальная психология экономического поведения / отв. ред. А.Л. Журавлев, Е.В. Шорохова. – М.: Наука, 1999.
23. Спасенников В.В. Экономическая психология / В.В. Спасенников. – М.: ПЕРСЭ, 2003. – 448 с.
24. Стат Д. Психология потребителя. – СПб., Питер, 2003.
25. Фельсер Г. Психология потребителей и реклама. – Х. : Гуманитарный центр, 2009. – 704 с.
26. Фернам А., Аргайл М. Деньги. Психология денег и финансового поведения / Под общей редакцией А.Алексеева. – СПб. : Прайм-еврознак, 2005.
27. Шикун А.Ф., Филипова И.М. Управленческая психология / А.Ф. Шикун, И. М. Филипова. - М. Аспект –Пресс, 2001.
28. Щербатых Ю. В. Психология предпринимательства и бизнеса / Ю.В.Щербатых. – СПб.: Питер, 2008.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1	<p>Тема 1. Базові категорії психології: відображення, особистість</p> <p>Психологія як наука. Основні категорії психології. Категорія відображення у психології. Пізнавальні психічні процеси. Категорія особистості у психології. Структура особистості.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що є предметом психології як науки? 2. Охарактеризуйте форми відображення. 3. Здійсніть порівняльний аналіз понять: «індивідуальність», «індивід», «особистість», «суб'єкт». 4. Назвіть підструктури особистості.
2	<p>Тема 2. Базові категорії психології: діяльність та спілкування</p> <p>Категорія діяльності у психології. Структура діяльності. Основні види діяльності. Категорія спілкування у психології. Структура спілкування. Види спілкування Засоби спілкування. Типи і комунікативні стилі спілкування. Бар'єри комунікації.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Назвіть основні компоненти системи діяльності. 2. Наведіть визначення поняття «спілкування». 3. У чому полягає функція спілкування?

	4. У чому полягає зв'язок діяльності та спілкування?
3	<p>Тема 3. Економічна психологія як галузь наукових знань</p> <p>Поняття про об'єкт, предмет та завдання економічної психології. Економічна психологія в структурі психологічних наук. Періоди становлення економічної психології як науки. Методи та методологія економічної психології.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізуйте причини виникнення Економічної психології. 2. Проаналізувати міждисциплінарні зв'язки "Економічної психології". 3. Охарактеризуйте методи дослідження економічної психології.
4	<p>Тема 4. Економічна психологія грошей</p> <p>Загальні проблеми психології грошей та передумови її виникнення. Психологія накопичення. Грошова поведінка, грошові патології.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати причини та передумови виникнення психології грошей. 2. Проаналізуйте різні підходи що розкривають схильність людини до накопичення.
5	<p>Тема 5. Економічна соціалізація особистості</p> <p>Економічна соціалізація та її види. Компоненти економічної соціалізації. Етапи економічної соціалізації.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте економічну соціалізацію підлітків і дорослих. 2. Проаналізуйте відмінність економічної соціалізації чоловіків і жінок. 3. Визначте специфіку економічної адаптації.
6	<p>Тема 6. Психологія економічної поведінки на ринку праці</p> <p>Економічна поведінка та її характеристики. Поняття «ринок праці», його елементи.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізуйте економічну поведінку особистості. Що в ній є раціонального, а що ірраціонального? 2. Які чинники економічної поведінки вам відомі?
7	<p>Тема 8. Психологія підприємницької діяльності</p> <p>Теорія підприємницької діяльності. Психологічні бар'єри до підприємництва. Особливості відносин ділових партнерів у бізнесі.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p> <p>II. Відповіді на питання для самоперевірки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізуйте причини виникнення психологічних бар'єрів під час підприємницької діяльності. 2. Визначте та охарактеризуйте групи відносин між діловими партнерами в бізнесі.
8	<p>Тема 9. Психологія власності</p> <p>Поняття власності, її функції та вплив на особистість. Система відносин власності. Процеси руху речей у системі відношень власності.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>I. Ведення термінологічного словника.</p>

	II. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Проаналізуйте, як почуття власності впливає на особистість. 2. Охарактеризуйте динаміку у системі відношень власності.
9	Тема 10. Багатство та бідність, оцінка якості життя Поняття «багатство та бідність» у суспільній свідомості, їх економічна ідентичність. Психологічні чинники якості життя людей. Завдання на СРС: I. Ведення термінологічного словника. II. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Проаналізуйте соціально-психологічні аспекти проблеми бідності та багатства. 2. Охарактеризуйте ступені депривації бідності.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських(практичних) занять:

сформувані у студентів:

- вміння працювати з психолого-педагогічною літературою та готувати виступи;
- вміння формулювати та відстоювати свою позицію, брати активну участь у дискусії;
- вміння проводити критичний аналіз, оцінку, синтез та моделювання педагогічної діяльності.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СРС)
1	Тема 1. Базові категорії психології: відображення, особистість. 1. Поняття про предмет психології. 2. Проблема категоріального апарату у психології. 3. Сутність відображення. 5. Рівні психічного відображення. 6. Категорія особистості у психології. 7. Співвідношення понять «індивід», «індивідуальність», «особистість», «суб'єкт» у психології. 8. Психологічна структура особистості. 9. Системна детермінація розвитку особистості (соціалізація, індивідуалізація). 10. Періодизація розвитку особистості за Е. Еріксоном. Завдання на СРС: 1. Визначити цілі і завдання психології. 2. Визначити функції психіки. 3. Проаналізувати співвідношення понять: «індивід», «індивідуальність», «особистість», «суб'єкт».
2	Тема 2. Базові категорії психології: діяльність, спілкування. 1. Категорія діяльності у психології. 2. Складові діяльності як умови її здійснення (потреба-мотив, предмет, умови, знаряддя, процес, результат діяльності). 3. Сторони діяльності (емоційно-мотиваційна, змістова, операційна, організаційна). 4. Екстеріоризація та інтеріоризація як основні процеси діяльності людини. 5. Провідний тип діяльності особистості. 6. Категорія спілкування у психології. 7. Поняття про спілкування та його функції (комунікативна, інтерактивна, перцептивна). 8. Основні стилі та рівні спілкування.

	<p>9. Невербальні засоби спілкування (візуальні, аудіальні, тактильні, ольфакторні).</p> <p>10. Бар'єри у спілкуванні та їх подолання.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати функції структурних елементів діяльності. 2. Розкрити зміст процесів інтеріоризації та екстеріоризації дій. 3. Охарактеризувати невербальні засоби комунікації.
3	<p>Тема 3. Економічна психологія як галузь наукових знань</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дати характеристику періодам становлення економічної психології як науки. 2. Визначити основні методи досліджень у економічній психології. 3. Визначити дослідження макро- та мікроекономічної психології. 4. Проаналізувати основні проблеми економічної психології на сучасному етапі розвитку суспільства. 5. Розгляньте основні психологічні аспекти ставлення до грошей. 6. Охарактеризуйте основні принципи економічної психології. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте причини виникнення економічної психології як галузі психології. 2. Охарактеризуйте мікроекономічні дослідження психології.
4	<p>Тема 4. Економічна психологія грошей</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте аспекти зберігаючої поведінки. 2. Проаналізувати особливості психології накопичення. 3. Визначити види і причини грошової патології. 4. Розкрити емоційні засади грошової патології. 5. Довести взаємозв'язок самооцінки з грошовою поведінкою. 6. Розглянути економічні і психологічні стимули збільшення заробітку. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте особливості грошової поведінки особистості. 2. Наведіть приклади грошових патологій.
5	<p>Тема 5. Економічна соціалізація особистості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризувати явище економічної адаптації 2. Дати характеристику видам і типам економічної адаптації. 3. Проаналізувати проблеми економічної соціалізації та десоціалізації дорослих. 4. Виділіть основні компоненти та чинники економічного самовизначення. 5. Можливості адекватної оцінки себе на ринку праці. 6. Проаналізуйте різницю економічної соціалізації чоловіків та жінок. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте етапи економічної соціалізації особистості. 2. Які типи економічної соціалізації ви знаєте?
6	<p>Тема 6. Психологія економічної поведінки на ринку праці</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте та проаналізуйте поняття «ринок праці». 2. Охарактеризуйте елементи ринку праці. 3. Проаналізуйте ринки праці з різними соціокультурними регуляторами поведінки. 4. Який вплив здійснюють соціокультурні чинники на психологію стосунків в тріаді: працівник, працедавець, держава. 5. Визначте структуру зайнятості та трудовий потенціал праці. 6. Охарактеризуйте види безробіття. 7. Визначте характеристики психоемоційного стану безробітних. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Назвіть елементи ринку праці. 2. Які види безробіття ви знаєте?
7	<p>Тема 8. Психологія підприємницької діяльності</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізуйте психологічний портрет підприємця. 2. Визначте та охарактеризуйте стилі керівництва. 3. Проаналізуйте психологічні моделі підприємництва. 4. Проведіть порівняльний аналіз: підприємець і менеджер – подібність і відмінність. 5. Розкрийте психологічні аспекти етики бізнесу. 6. Визначте та охарактеризуйте моральні проблеми у міжнародному бізнесі. 7. Баланс довіри та недовіри у ділових стосунках. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте якості підприємця. 2. Проаналізуйте можливі відносини між діловими партнерами.
8	<p>Тема 9. Психологія власності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте поняття «власність». 2. Які характеристики власності? 3. Визначте функції власності. 4. Надайте психологічні характеристики основних видів привласнення власності. 5. Проаналізуйте соціально-групові та індивідуально-психологічні особливості ставлення до власності. 6. Охарактеризуйте соціально-психологічні чинники регуляції економічної поведінки в умовах зміни форм власності. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте поняття «власність». 2. Проаналізуйте етнокультурні особливості ставлення до власності.
9	<p>Тема 10. Багатство та бідність, оцінка якості життя</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте поняття «багатство». 2. Охарактеризуйте поняття «бідність». 3. Визначити економічну ідентичність багатих і бідних. 4. Розкрити моделі поведінки багатих і бідних. 5. Визначити причини, що генерують бідність. <p>Завдання на СРС:</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Ведення термінологічного словника. II. Відповіді на питання для самоперевірки: <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізуйте психологічні чинники якості життя людей. 2. Охарактеризуйте ступені депривації бідності.

6. Самостійна робота студента

Студенти самостійно опрацьовують питання:

Тема 3. Економічна психологія як галузь наукових знань

Визначення основних категорій економічної психології: економічна свідомість, економічна поведінка, економічне мислення, принципи економічної психології. Зв'язок економічної психології з іншими науками. Основні проблеми економічної психології на сучасному етапі розвитку суспільства.

Тема 4. Економічна психологія грошей

Загальні проблеми психології грошей. Причини і історія виникнення грошей. Види грошей. Соціокультурні особливості відношення до грошей. Ставлення до грошей у різних соціальних групах, стратифікація людей згідно з величиною оплати праці, гроші як мірило стосунків між людьми і країнами.

Вплив грошей на формування особистості. Етапи формування ставлення до грошей. Вплив вольових якостей на ставлення до грошей, взаємозв'язок самооцінки з грошовою поведінкою. Вплив грошей на формування професійної спрямованості. Грошові типи особистості. Стимули збільшення заробітку – економічні і психологічні.

Види і причини грошової патології. Гемблінг як варіант патологічної грошової поведінки. Переживання раннього дитинства, міжгрупове суперництво, релігія і етика, вік, соціальне оточення, економічний стан, особові особливості. Емоційна основа грошової патології: безпека, влада, любов, свобода.

Тема 5. Економічна соціалізація особистості

Особливості економічної соціалізації (ЕС) залежно від вікової періодизації: механізми ЕС дітей, економічні уявлення дітей, стадії економічних уявлень у дітей; особливості ЕС підлітків; ЕС дорослих (оцінка себе на ринку праці, уявлення про особистий бюджет, формування особистих рахунків, знайомство з банківською системою, трудові відносини, різниця економічної соціалізації чоловіків та жінок, трудова соціалізація та поява власного господарства, сімейна економіка, інвестиції та кредити, підприємництво); ЕС в передпенсійний та післятрудова період (підготовка до пенсії, пріоритет стабільності над прибутковістю, ситуація безробіття, зниження прибутків).

Проблеми економічної соціалізації та десоціалізації дорослих у суспільстві. Економічна адаптація. Види та специфіка економічної адаптації. Типи адаптації особистості до економічних умов. Економічне самовизначення: структура, основні компоненти, чинники.

Тема 6. Психологія економічної поведінки на ринку праці

Умови функціонування ринку праці в сучасному суспільстві. Характеристика ринків праці з різними соціокультурними регуляторами поведінки. Східний ринок праці, західний ринок праці, російський ринок праці. Вплив соціокультурних чинників на психологію стосунків в триаді: працівник, працедавець, держава.

Форми та види зайнятості. Структура зайнятості та трудовий потенціал праці. Динаміка цінності праці. Мотивація праці найманих працівників. Види безробіття: поточна, латентна, стагнативна, фрикційна, структурна, циклічна, добровільна. Характеристики психоемоційного стану безробітних. Психологічна реабілітація людей, які втратили роботу.

Тема 8. Психологія підприємницької діяльності

Психологічні дослідження малого і середнього бізнесу. Психологічні аспекти етики бізнесу. Соціально-економічні та психологічні чинники формування ділової етики представників бізнесу. Моральні проблеми у бізнесі: корпорації та моральність, охорона довколишнього середовища, захист інтелектуальної власності. Моральні проблеми у міжнародному бізнесі. Проблема довіри у бізнесі: довіра між діловими партнерами та між представниками бізнесу та держави. Баланс довіри та недовіри у ділових стосунках.

Проблема якостей особи підприємця. Психологічний портрет підприємця. Психологічні моделі підприємництва, загальні риси підприємців. Психологічні типи підприємців. Підприємець і менеджер – подібність і відмінність. Мотивація підприємницької діяльності, потреба в досягненні, потреба у владі, відношення до незалежності. Сприйняття ризику підприємцями.

Тема 9. Психологія власності

Психологічні характеристики основних видів привласнення власності. Проблема власності в постіндустріальному суспільстві. Специфіка інформації як власності. Етнокультурні, соціально-групові та індивідуально-психологічні особливості ставлення до власності. Психологічна характеристика видів присвоєння власності: праця (виробництво), підприємництво, утриманство, дарування, знахідка, позичання, шахрайство, розкрадання, вимагання, браконьєрство. Процеси руху речей у системі відношень власності: збереження, накопичення, розподіл, обмін, усупільнення, приватизація. Соціально-психологічні чинники регуляції економічної поведінки в умовах зміни форм власності.

Тема 10. Багатство та бідність, оцінка якості життя

Багатство та бідність у суспільній свідомості, економічна ідентичність багатих та бідних. Благополуччя багатих та бідних: психічне благополуччя, освіта, як фактор благополуччя багатих та бідних. Моделі поведінки багатих та бідних. Причини, що генерують бідність. Психологічні особливості особистості, що знаходиться за межею бідності.

Психологічні чинники якості життя людей. Взаємозв'язок оцінки якості життя та економіко-психологічного статусу особистості. Вплив економічного чинника на суб'єктивну якість життя. Економічні цінності у структурі соціальних уявлень про благополуччя різних вікових груп. Уявлення про багатство та бідність в різних соціально-економічних умовах.

Політика та контроль

Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи навчальний матеріал дисципліни «Економічна психологія», студенти виконують індивідуальне семестрове завдання шляхом підготовки термінологічного словника. Форма виконання – письмова. Студенти виписують тлумачення 100 слів-термінів, які відображають категоріальний апарат навчальної дисципліни. Словник перевіряє та оцінює лектор наприкінці вивчення дисципліни.

Відвідуваність і виконання завдань

Відвідування лекційних занять не оцінюється, але є бажаним, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів. Студенту складно буде належно підготуватись до практичного заняття, виконати практичне завдання, якщо він буде пропускати лекції. Однак, відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь студентів на семінарських (практичних) заняттях є обов'язковою і буде вимагатись. Рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних заняттях. Кожне пропущене семінарське заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг студента з дисципліни. У разі пропуску семінарського заняття студентом обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі завдання. Якщо студент після пропущеного заняття впродовж тижня виконав усі завдання, то максимальна кількість балів складає 3. Контроль знань (розуміння) студентом пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, з яким можна ознайомитися сайті кафедри психології і педагогіки.

За присутність на семінарських заняттях бали не ставляться. На семінарському занятті студент може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу чи гаджетів не варто. Відповідати на питання викладача, читаючи з екрану смартфона, ноутбуку чи з підручника не варто також. Це характеризує рівень підготовки студента не з кращого боку.

Форми роботи

Лекції, практичні (семінарські заняття), диспут, робота парами, тріадами, ділові ігри, круглий стіл. Тематика лекцій висвітлена у робочій програмі (силабусі) дисципліни. Допускається і вітається діалог між студентами і викладачем на лекції.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагиату <https://rb.gy/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

7. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, виконання завдань](#)

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг виконання студентами індивідуальних навчальних планів згідно графіка навчального процесу.

Семестровий контроль: [залік](#)

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

- 1) робота на семінарських (практичних) заняттях (відповіді, доповнення відповідей інших студентів у процесі дискусії);
- 2) написання термінологічного словника;
- 3) складання модульної контрольної роботи.

Студент отримує найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь на проведених семінарських (практичних) заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу студента.

Викладач оцінює роботу студента на кожному семінарському занятті, але конкретна підсумкова кількість балів за роботу на семінарських заняттях виставляється викладачем під час першого і другого етапу проміжної атестації – на восьмому і чотирнадцятому тижнях навчання відповідно. Рейтинг студента станом на 8-й тиждень (за результатами роботи на 4 семінарських заняттях) і 14-й тиждень (за результатами роботи на наступних 7-8 семінарських заняттях) навчання повідомляється студенту на занятті чи в особистому кабінеті електронного кампусу.

Термінологічний словник студент готує впродовж вивчення навчальної дисципліни. Максимальна кількість балів за термінологічний словник складає 26 балів.

Модульна контрольна робота (МКР) складається з 20 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни. МКР проводиться за допомогою гугл-тестів на останній (передостанній) лекції. Доступ до МКР надається студентам лише під час лекції. Перескладати МКР не можна.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання студента визначені у положенні про PCO з дисципліни та представлені у Додатку 1.

Студент може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення студента з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Умови допуску до семестрового контролю: [зарахування усіх передбачених РП завдань.](#)

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

8. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи студентів з навчальним матеріалом протягом навчального семестру.

Вивчення дисципліни проводиться згідно існуючої методики організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, що передбачає питому вагу самостійної роботи студентів. За кожною темою наводяться посилання на список основної та допоміжної літератури, що не виключає можливості студентам самостійно, по узгодженню з викладачем, розширити цей список.

Вибір форм і методів самостійної роботи, питань, що виносяться на самостійне вивчення, а також навчальних завдань здійснюється викладачем в залежності від конкретних умов навчання, запитів студентів, змісту і методики організації семінарських занять.

Опрацювання лекційного матеріалу та додаткове самостійне вивчення теоретичного матеріалу за підручниками та навчальними посібниками. Лекції проводяться з використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії). Працюючи на лекції студенту варто конспектувати основні поняття, ознаки, класифікації, визначення, алгоритми, про які розповідатиме викладач. Якщо студент буде уважно слухати, фіксувати відповідний матеріал, потім прочитає цей текст, застосує його при вирішенні завдання чи підготовці до практичного заняття. Якщо після цього студент презентує свою обґрунтовану позицію (думку), критично оцінить позиції (думки) інших студентів, ставитиме питання викладачу та студентам – обсяг засвоєного ним навчального матеріалу і глибина його розуміння збільшуватиметься в рази.

За відсутності індивідуальних завдань для організації самостійної роботи із науково-навчальною літературою студентам пропонується: конспектування окремих тем, які виносяться на самоопрацювання.

Проведення семінарських занять має бути практико орієнтованим. Головними завданнями семінарських занять є розвиток у студентів уміння працювати з науковою та навчальною психолого-педагогічною літературою, готувати доповіді, формулювати та відстоювати власну позицію, приймати активну участь у тематичній дискусії. Готуючись до семінарського заняття студент має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, бажано ознайомитись з додатковими ресурсами в мережі. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем.

На семінарському занятті навіть добре підготовлений студент не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо студент не знає відповіді, доцільно

спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним із важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи студента і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено професором кафедри психології і педагогіки, к. психол.н., професором Винославською Оленою Василівною, старшим викладачем, к.психол. н., Москаленкою Ольгою Володимирівною, викладачем Боковець Ольгою Ігорівною

Ухвалено кафедрою психології і педагогіки (протокол № 5 від 18.11.2020 р.)

Погоджено Методичною радою університету (протокол № 5 від 14.01.2021 р.)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Рейтинг студента з дисципліни «Економічна психологія» складається з балів, що отримуються за:

- 1) робота на семінарських (практичних) заняттях;
- 2) написання термінологічного словника;
- 3) складання модульної контрольної роботи.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських (практичних) заняттях (максимальна кількість балів складає 54 (кількість балів на 1 занятті – 6)):

активна участь у проведенні заняття; надання повної і аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слухними доповненнями відповідей інших студентів у процесі дискусії	5-6
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі	3-4
надання відповідей з чисельними значними похибками або вирішення задачі з грубими помилками, вирішення задачі без обґрунтування	1-2
відсутність відповіді, ухиляння від участі у семінарському занятті	0

2. Складання словника психологічних термінів

Максимальна кількість балів за складання словника дорівнює

$$0,26 \text{ бали} \times 100 \text{ терміни} = 26 \text{ балів}$$

Критерії оцінювання:

- 0,26 – наведено повне визначення терміну;
 0,13 – визначення неповне;
 0 – визначення відсутнє.

3. Складання модульної контрольної роботи (максимальна кількість балів складає 20 (максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 1)):

вірно виконано всі тестові завдання	20
вірно виконано половину тестових завдань	10
не вірно виконано всі тестові завдання	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 54 + 26 + 20 = 100 \text{ балів}$$

Студенти, які набрали протягом семестру необхідну кількість балів ($RD \geq 0,6R$) мають можливості:

а) отримати залікову оцінку (залік) так званим "автоматом" відповідно до набраного рейтингу;

б) виконати залікову контрольну роботу з метою підвищення оцінки.

При цьому попередній рейтинг студента з дисципліни скасовується і він отримує оцінку **R₃** тільки за результатами залікової контрольної роботи.

Перелік питань до залікової контрольної роботи наведено у Додатку 2.

Студенти, які виконали всі умови допуску до заліку та мають рейтингову оцінку менше 60 балів, виконують залікову контрольну роботу.

Студенти, які не виконали всіх передбачених програмою дисципліни завдань не допускаються до заліку.

Залікова контрольна робота оцінюється за шкалою 100 балів. Перше запитання оцінюється із 34 балів, друге та третє із 33 балів.

Кожне питання оцінюється відповідно до **системи оцінювання**:

"відмінно", повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) – 34 (33) ...30 балів;

"добре", достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації, або незначні неточності) – 29...25 балів;

"задовільно", неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації та деякі помилки) – 24...20 балів;

"незадовільно", незадовільна відповідь – 0 балів.

Для отримання студентом відповідних оцінок (ECTS та традиційних) його рейтингова оцінка (**RD**) переводиться згідно з таблицею:

RD	Оцінка ECTS	Оцінка традиційна
95 – 100	відмінно	Відмінно
85 – 94	дуже добре	Добре
75 – 84	добре	
65 – 74	задовільно	Задовільно
60 – 64	достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	
RD < 60	незадовільно	Незадовільно

Перелік питань до залікової контрольної роботи

1. Охарактеризуйте економічну психологію як науку, її роль і місце в системі наук про людину.
2. Визначте предмет, об'єкт та задачі економічної психології.
3. Проаналізуйте еволюцію економіко-психологічних ідей в історії розвитку людства.
4. Чим викликана необхідність появи економічної психології?
5. Визначте та охарактеризуйте найпоширеніші методи економічної психології.
6. Охарактеризуйте методологічні принципи сучасного етапу розвитку економічної психології ви знаєте?
7. Визначте та охарактеризуйте етапи розвитку економічної психології.
8. Розкрийте суть моделі «економічної людини».
9. Визначте, які аспекти прийняття рішень досліджує економічна психологія.
10. Проаналізуйте та визначте, що таке економічна поведінка, її раціональність та ірраціональність.
11. Визначте чинники економічної поведінки людини.
12. Визначте та проаналізуйте види помилок, що припускаються при оцінці ймовірності.
13. Охарактеризуйте вплив психологічних затрат на прийняття економічного рішення.
14. Визначте основні види економічних емоцій.
15. Охарактеризуйте основні види економічних мотивів.
16. Закон Йеркса-Додсона, в чому його сутність?
17. Назвіть і охарактеризуйте основні стадії прийняття рішення.
18. Визначте, на чому заснована теорія ризиків Д. Канемай і А. Тверські.
19. Охарактеризуйте дію «ефекту формулювань».
20. Визначте, що являють собою рамки прийняття рішень.
21. Назвіть і охарактеризуйте основні структурні компоненти економічної свідомості.
22. Визначте, що таке економічний інтерес. Види економічних інтересів.
23. Охарактеризуйте механізм функціонування економічної свідомості.
24. Розкрийте економіко-психологічний аспект розгляду інтелектуальної власності.
25. Визначте та обґрунтуйте способи ефективного управління персоналом фірми в сучасних умовах?
26. Назвіть та проаналізуйте, які особливості «грошової» поведінки найчастіше виявляються у людей із заниженою самооцінкою.
27. Визначте основні причини боргів.
28. Визначте та охарактеризуйте основні симптоми грошової патології. Поясніть причини виникнення.
29. Як ви вважаєте, які психологічні якості відрізняють людей бідних від людей забезпечених?
30. Назвіть психологічні передумови розвитку підприємництва.
31. Охарактеризуйте теорію підприємництва Й. Шумпетера